

UNDERSØGELSE AF SOCIALITET MED SOCIALITET – PRAKSISFORSKNING I SOCIOANALYTISK GRUPPESUPERVISION

Af Arne Vestergaard¹ & Jakob Hassing Pedersen²

Gruppesupervision anvendes på mange arbejdspladser som led i den løbende udvikling af kompetencer og trivsel på individniveau og til udvikling af det faglige og professionelle felt.

Vi oplever et problem ved mange af de metoder, der i dag bruges til gruppesupervision, nemlig at de fokuserer for ensidigt på individet som det ene og på bevidste, rationelle overvejelser om konkrete løsninger som det andet. Supervision kan derfor fastholde supervisander i at have et perspektiv centreret om dem selv som individer og føre til instrumentelle forventninger om et udbytte, hvor selve det socialt konstituerede og konstituerende grundlag for arbejdsfeltet udelades. Men når arbejde ikke er et regnestykke, der kan gå op, er der måske mere brug for at finde en anden indgang til at forstå og handle i sit arbejdsfelt, som inddrager ubevidste, tavse og oversete – og dermed mere omfattende – betydninger af socialitet. Vi har derfor undersøgt en såkaldt socioanalytisk tilgang til gruppesupervision for sit potentiale i forhold til at opfylde denne mangel. Både den kollegiale, faglige socialitet, som gør professionelt arbejde muligt i det hele taget, og den samfundsmæssige, organisatoriske og politiske socialitet som kontekst. Artiklen omhandler denne undersøgelse, som er tilgået som kollaborativ praksisforskning og har fundet sted på arbejdspladser, der arbejder med menneskelig udvikling og velfærd.

Nøgleord: socioanalytisk supervision, gruppesupervision, social dreaming, kollaborativ praksisforskning, abduktion.

Keywords: Socioanalytic supervision, group supervision, social dreaming, collaborative action research, abduction.

---

1 Arne Vestergaard, cand.psych., ph.d. i A&O psykologi, jungiansk psykoanalytiker, privat praksis, e-mail: info@arne-vestergaard.dk.

2 Jakob Hassing Pedersen, partner, cand.psych.aut., Supervisionshuset, e-mail: jakob@supervisionshuset.dk.

1. Indledning

1.1 Problemfeltet

Mange af de metoder, der i dag anvendes til gruppesupervision, har et ret ensidigt fokus på den enkelte supervisand og på dennes bevidste, rationelle overvejelser om måden, han eller hun forholder sig til sit professionelle arbejde på. Dette er med til at fastholde en forventning om et instrumentelt udbytte for den enkelte deltager, f.eks. i form af et værktøj, et metodisk greb eller andre operationelle løsninger på ofte ganske komplekse udfordringer. Selv om dette ofte lykkes, ser vi også eksempler på cases, hvor supervisionen har svært ved at blive nyttig, uden at selve forståelsesrammen, den faglige diskurs og de mere implicite begrænsninger i feltet inddrages. Det kræver imidlertid, at metoden, der anvendes til gruppesupervision, understøtter, at relationelle, irrationelle, ubevidste og socialt imaginære faktorer kan inddrages. Socioanalytisk gruppesupervision er et eksempel på en sådan metode, og den har vi undersøgt i praksis. Artiklen handler om denne undersøgelse.

1.2 Hvordan og hvor har vi undersøgt det?

Undersøgelsen blev tilgået som kollaborativ praksisforskning. Den var kollaborativ ved, at metoden undersøgtes i et samarbejde mellem en gruppe supervisorer og en ekstern forskningskoordinator. Den var yderligere kollaborativ, i og med at de grupper, der praktiserede den socioanalytiske tilgang, blev inviteret til at deltage i refleksionerne og dermed i forskningsprocessen.

Undersøgelsen blev tilgået som praksisforskning, idet dens formål var at blive informeret af praksis og informere praksis. Konkret blev den socioanalytiske tilgang afprøvet i praksis på en række forskellige arbejdspladser over en periode på 18 måneder. Ny viden og forståelse afsøges i denne form for forskning ved at udveksle, sammenligne og reflektere over forskellige konkrete erfaringer i et praksisnært sprog. Formålet var ikke at *bevise* (eng.: *prove*) arbejdsformens gyldighedsværdi, men at *forbedre* (*improve*) vores brug af den ved at forstå den bedre.

1.3 Denne artikel

I afsnit 2 redegøres først for, hvordan socioanalytisk gruppesupervision adskiller sig fra andre tilgange. Dernæst redegøres der for metodens teoretiske og erfaringsmæssige grundlag. I afsnit 3 beskrives undersøgelsesmetoden, som vi har anvendt, og desuden redegøres for forskningsprocessens design. I afsnit 4 analyseres og diskuteres erfaringerne og resultaterne af undersøgelsen. Vi formulerer en foreløbig hypotese som et bud på, hvordan og hvorfor socioanalytisk gruppesupervision virker. Afsnit 5 sammenfatter og konkluderer angående potentialet for fremtidig supervisionspraksis, og hvad der i øvrigt kan være af relevante fund.

2. Supervisionsmetoder

2.1 Grupp supervision

Supervision som praksisfelt er historisk udviklet i sammenhæng med udviklingen af praksisfeltet psykoterapi, ofte med kongruens mellem den teoretiske model for psykoterapi og for supervision, dvs. at der arbejdes med den samme teoretisk begrundede opfattelse af, hvordan der kan skabes forandring i psykoterapi som i supervision i de respektive relationer behandler-klient og supervisor-supervisand (Rønnestad & Reichelt, 1999). Supervision er i den psykoterapeutiske kontekst især blevet beskrevet som individuel supervision, hvor der har været en optagethed af kvaliteten af den enkelte behandlers praktiske professionstilegnelse og reflekterede håndtering af faglige og etiske udfordringer i dette arbejde (f.eks. Hawkins & Shohet, 2012).

Supervision i grupper er herudfra gradvist – i takt med den samfundsmæssige udvikling af velfærdsprofessionelle opgaver – blevet udviklet og udbredt til en række andre fag og professioner inden for de pædagogiske og social- og sundhedsfaglige praksisfelter. Konteksten for supervisionen bliver her bl.a. bestemt af, om deltagerne har samme eller forskellig faglighed, deres kollegialitet og samarbejde og de organisatoriske målsætningers indflydelse på udbyttet (Pedersen, 2016, 2018).

Med supervision i grupper etableres der i denne danske historiske kontekst (fra 1980'erne) konventioner for struktur, forløb og positioner i supervisionsrummet. Især bliver det strukturelle design ”reflekterende team” indflydelsesrigt (Andersen, 1987, 2007). Der arbejdes fortrinsvis med én case ad gangen, og der skabes adskilte tale- og lyttepositioner med forløbet interview-teamarbejde-nyt interview. Det er især den systemiske tilgang, som med et rationale om, hvordan supervisor intervenserer og positionerer supervisanden og resten af gruppen (teamet), der vinder stærkt indpas (Schilling, 1997, 2007). Den narrative tilgang, som meta-teoretisk er beslægtet med den systemiske, følger historisk set – og med ligeledes betydelig udbredelse – efter og op med omtrent samme praktiske udformning af supervisionsrummet for grupper, dog med andre opgaver til teamet, som i den narrative tilgang benævnes bevidningsteam eller *outsider-witness group* (Holmgren & Holmgren, 2015; White, 2007).

Socioanalytisk grupp supervision, som denne artikel handler om, bryder på flere åbenlyse måder med denne konvention for struktur, forløb og positioner. For det første arbejdes der synkront med flere cases frem for diakront case for case. Alle gruppens medlemmer er i princippet supervisander, som spontant og associativt kan byde ind både i forhold til egen case og de andres. De er på samme tid i både en observerende og en observeret position.

For det andet arbejdes der med ambitionen om at etablere et socialt rum, som fremmer den indbyrdes forbundethed i kraft af en fælles, kollektivt konstitueret ”drømmetilstand” eller dagdrømmen, hvor den gængse rationalitet

søges suspenderet, hvorved ikke-bevidste, tavse og oversete aspekter af socialiteten kan aktiveres og undersøges.

For det tredje søger den socioanalytiske tilgang at skabe omfattende undersøgelser af socialitet som kontekst for at modvirke risikoen for overdrevet individualisering og instrumentalisering, og hvor socialitet og individualitet står i et indre figur-grundforhold til hinanden. Vi er altid allerede sociale, kunne man sige.

For det fjerde er målsætningen for den socioanalytiske gruppesupervision ikke primært at formulere instrumentelle løsninger i forhold til den enkeltes udfordringer. I stedet er målsætningen at muliggøre en transformation af den professionelles ståsted og forståelse af casens kontekst – personligt/emotionelt, fagligt, socialt, organisatorisk og politisk. I socioanalytisk gruppesupervision afsøges derfor en bevidst inddragelse og undersøgelse af det implícite grundlag, der begrunder og guider den professionelle praksis, som supervisanderne efterfølgende skal handle i.

Så vidt vi ved, er metoden i sin helhed ikke kendt i forvejen, selv om de enkelte elementer, der indgår, er kendt andre steder fra. Vi vender i diskussionen tilbage til disse forskelle på socioanalytisk gruppesupervision og andre tilgange. Men først skal vi se på socioanalysens teoretiske grundlag.

2.2 Socioanalytisk tilgang

Socioanalytisk tilgang og metode er ikke så kendt i en dansk kontekst, som den er internationalt, især i UK og Australien. Det er en psykodynamisk tilgang, og ligesom psykoanalyse er socioanalyse ikke en teknik blandt så mange andre, men snarere en bevidst måde at komme bedre overens med kompleksiteten i de menneskelige grundvilkår på. Hvor psykoanalyse metodisk fokuserer på dyaden i en terapikontekst, så fokuserer socioanalyse på menneskets sociale indlejrethed i forskellige grupper, organisationer, samfund m.m. Socioanalyse er blevet kaldt et resultat af et bryllup mellem psykoanalyse og et kompleksitetsperspektiv på socialitet (Vestergaard & Odde, 2021).

Denne bevægelse fra ”briksen til cirklen”, fra fokus på det enkelte individ til gruppen, indledtes allerede under 2. verdenskrig, hvor Wilfried Bion begyndte at eksperimentere med gruppeterapi med traumatiserede soldater (Bion, 1961). En anden pioner i dette arbejde var W.F. Foulkes, der senere blev den centrale figur i udviklingen af gruppeanalysen, hvor det sociale sås som mere fundamentalt end det individuelle: ”Group analysis views man’s social nature as basic to him and individuals emerge as the result of developments in the community” (Foulkes, 2018, s. 109). Han gik så langt som til at sige, at individet er et kunstigt begreb, at person og gruppe ikke kan skilles ad, i hvert fald kun som abstraktion (Foulkes, 1975, s. 252).

De tilgange til terapi og til forståelse af mennesket i sin socialitet, som Bion og Foulkes her udviklede, betragtes i dag som socioanalysens begyndelse, selv om ordet socioanalyse først optræder mange år senere. I forbindelse med undersøgelse af socioanalytisk gruppesupervision, som er emnet

for denne artikel, er der nogle gruppeanalytiske begreber, der er særlig vigtige. Det første begreb er Foulkes' begreb om matrix, som han definerer på følgende måde (Foulkes 1964, s. 292):

The matrix is the hypothetical web of communication and relationship in a given group. It is the common shared ground which ultimately determines the meaning and significance of all events and upon which all communications and interpretations, verbal and non-verbal, rest.

For Foulkes er vi forbundne, før vi bliver individer, og matrix er hans begreb for denne forbundethed. Han ønskede at tænke i begreber, der ikke pr. definition afgrænser psyken til individet. Vi indgår i et spekter af matrixer, der spænder fra det universelle til det mere og mere individualiserede. Foulkes udviklede begrebet grundmatrix, som står for alt det forud givne historiske, kulturelle og sociale, både det bevidste og det ubevidste, herunder det, som Jung kaldte det kollektivt ubevidste (Olsen, 2019, s. 477). Det er det, der er fælles for alle, vi møder, og hvor vi derfor kan opleve en fælles forståelse og forbundethed uden at have kommunikeret. Han udviklede også begrebet dynamisk matrix, som er de kommunikative fællesskaber, der løbende opstår lokalt, og som hele tiden er i bevægelse. En supervisionsgruppe og kollega-grupper kan være eksempler på dynamisk matrix, og hvor der således over tid udvikles et sådant imaginært, potentielt væv af betydning.

Et andet vigtigt begreb for denne artikels ærinde er de transpersonelle processer. Som allerede nævnt ønskede Foulkes at kunne tænke i begreber, der ikke implicit afgrænsede sig til, at alt psykisk foregår i det enkelte individ. Han karakteriserede matrix som et transpersonelt netværk. (Olsen, 2019, s. 805-6). Uanset hvad der foregår i gruppen, opfattes det i gruppeanalysen altid som en proces, der udvikler sig i gruppen som helhed og ikke (kun) som enkeltpersoners handling (Foulkes, 1964, s. 118):

The group as it were avails itself now as one speaker, now of another; but it is always the transpersonal network, which is sensitized and gives utterances, or responds. In this sense we can postulate the existence of a group "mind" in the same way as we postulate an individual "mind".

De transpersonelle fænomener defineres som manifestationer af processer, der overskrider og gennemsyrrer de enkelte individer. Sammenfattende kan man sige, at socialitet i gruppeanalysen ikke blot er interpersonelt, men også transpersonelt. Senere i artiklen vil vi diskutere socioanalytisk gruppesupervision med inddragelse af disse begreber og denne forståelse.

En anden vigtig pioner i udviklingen, der senere blev til socioanalyse, er Gordon Lawrence, der opdagede eller udviklede Social Dreaming (Lawrence, 1998). For en redegørelse for metoden lad os give ordet til Lawrence selv (Lawrence, 2005, s. ix-x):

Social Dreaming is an opportunity to share one's dreams with others in a matrix. The focus is on the dream, not the dreamer. The dreamer recounts his/her dream to the others in the matrix, but the dream is not a personal possession, for it captures the social, political, institutional, and spiritual aspects of the dreamer's social environment. The meaning of the dream unfolds through the use of free association and amplification to give form to the echoes of thinking and thought that exist in the space between the minds of individuals living in the social environment.

Lawrence så ikke sig selv som opfinder, men som en, der tilfældigvis genopdagede og opdaterede en ældgammel proces, der har været kendt igennem historien som en måde, hvorpå drømme kan bruges i arbejdet med at komme overens med udfordringerne i det fælles liv. I denne metode bruges drømme væsensforskelligt fra brugen i individuel terapi og analyse. I social dreaming er fokus på drømmen som et fælles udtryk (vores drøm) og ikke på drømmeren som individ (din drøm). Opmærksomheden rettes desuden mod drømmenes kollektive aspekter, understøttet af at der inviteres til at associere til flere drømme på en gang. Lawrence så drømmene som afprøvning af billeder, der kan portrættere vores aktuelle tilstand i den sociale verden, og en slags indøvning af, hvordan vi er på vej til at interagere med vores omverden (Lawrence, 2005, s. 28).

Når en gruppe mødes til social dreaming, deler deltagerne de drømme, de har lyst til, og deler endvidere deres associationer og de metaforer, symboler, tanker og følelser, der opstår hos dem, mens de har alle drømmene i bevidstheden. Matrixen bevæger sig i kraft af interaktionerne, men også af de transpersonelle processer. Det sker på en selvorganiseret, ikke-styret måde. Manley sammenligner den associative proces i social dreaming med rhizomer, forstået som en "cirkulation af tilstande" (Long & Manley, 2019, s. 33). Billeder påkalder sig flere billeder. Oplevelsen af social dreaming som metode har været den klart vigtigste inspiration til, at vi overhovedet var i stand til at forestille os – og begynde at eksperimentere med – socioanalytisk gruppesupervision.

Selve begrebet socioanalyse tilskrives Alistair Bain, som samtidig er ophavsperson til et tidsskrift om socioanalyse, hvor han i det første udgave definerede socioanalyse på følgende måde, som siden har vundet hævd (Bain, 1999, s. 14):

Socio-analysis is the activity of exploration, consultancy, and action research, which combines and synthesizes methodologies and theories derived from psychoanalysis, group relations, social systems thinking, organizational behaviour, and social dreaming. Socioanalysis has at its heart a query as to what is the psychological truth for an individual, group, organization, or other social system, and how may this best be brought to light.

Psykologisk sandhed som begreb defineres ikke nærmere, men ud fra den sammenhæng, det indgår i, bliver det klart, at det er i nær familie med psykoanalysens projekt med at erstatte ubevidste fantasier, illusioner og forsvar mod angst med bevidsthed og accept af realiteterne, blot med vægten på det psykosociale. Socioanalyse skaber derfor refleksive rum, hvor ubevidste, oversete eller endnu ukendte variable af socialitet kan undersøges og integreres i de bevidste overvejelser og beslutningsprocesser (Krantz, i Long, 2013, s. 30).

Socioanalytiske metoder, herunder social dreaming, giver således en ramme for, at tilstrækkeligt komplekse billeder af virkeligheden dermed kan bryde frem (Long, 2013). Billeder, som inkluderer hidtil oversete, nedgjorte, endnu ubevidste og de ubehagelige oplevelser af socialitet. Ifølge Krantz (i Long, 2013, s. 35f.) er tilstrækkeligt komplekse billeder en betingelse for at rumme angsten i forbindelse med uforudsigelighed, uenighed og overgange, og desuden forudsætningen for at lykkes med vidensarbejde generelt. Vi ser allerede her en eksplicit begrundelse af, hvad socioanalyse kan byde på i forhold til gruppesupervision i en professionel sammenhæng.

I socioanalyse ses – ligesom Foulkes gør det – socialitet som et grundvilkår, og de processer, gennem hvilke både individualitet og socialitet igen og igen bliver til, undersøges (Odde & Vestergaard, 2021). Når socialitet og individualitet således betragtes som aspekter af de samme processer, følger det, at vi ikke samtidig kan operere med en forestilling om, at der er et subjekt, der studerer et objekt. Når vi undersøger socialitet, undersøger vi samtidig os selv og omvendt. Socialitet er dermed både objekt og subjekt og må opleves og undersøges indefra som deltager.

I socioanalyse forsøger en gruppe mennesker, f.eks. en kollegagrube, netop dette ved at gøre sig tilgængelige for hinanden med det formål at skabe en større forståelse af den kontekst og af udfordringerne i det arbejde, de er fælles om. De bruger den socialitet, de selv udgør, til at udforske den større socialitet, deres arbejde finder sted i (Vestergaard & Odde, 2021). Det sker bl.a. ved at associere til og forstærke de billeddannelser og tilhørende affekter, der opstår, når gruppens medlemmer deler drømme, cases eller udfordringer. Disse undersøges som symbolske manifestationer af et underliggende fælles fagligt felt – det, som er blevet kaldt dynamisk matrix i gruppeanalysen. I sociologien kaldes det samme fænomen for det socialt imaginære (Taylor, 2004, s. 23):

(...) the social imaginary encompasses the ways in which people imagine their social existence – how they fit together with others and how things go on between them and their fellows, the expectations that are normally met and the deeper normative notions and images that underlie these expectations – and, for this reason, the imaginary generates the "common understanding that makes possible common practices and a widely shared sense of legitimacy".

Taylor påpeger her, hvor gennemgribende betydning vores socialt indlejrede billeddannelser (imaginationer) har, også for professionsudøvelse, koordinering, normer, samarbejde, legitimitet og, kan vi tilføje – supervision. Taylor siger det på den måde, at vi som individer besidder evnen til at danne billeder af vores situation, mens det socialt imaginære er den sociale kontekst, der besidder det potentiale, som individet har til sin rådighed i sin betydningsdannelse.

Socioanalyse ser socialitet som en aldrig afsluttet proces og ikke som en struktur eller et system. Som enkeltpersoner og som gruppe bevæger vi os derfor nødvendigvis fra det imaginære til konkret imagination og retur, i et løbende forsøg på at danne tilstrækkeligt komplekse billeder af, og dermed en kommen overens med, en kompleks verden i stadig forandring.

Socioanalytiske metoder, som f.eks. social dreaming, har netop dette som sit formål. Det gælder også den form for socioanalytisk gruppesupervision, som denne artikel handler om. Ligesom alle de fortalte drømme i social dreaming ses som tilhørende alle, ser vi de cases, og hvad der i øvrigt lægges frem i gruppesupervision, som tilhørende alle. Ligesom drømme antages at være udtryk for noget socialt/kollektivt i social dreaming, ser vi de fremlagte cases som manifestationer af noget socialt/kollektivt. Ligesom i social dreaming vil vi skabe en ramme for at dele, nu ikke drømme, men cases og se disse som symbolske manifestationer af, hvordan arbejdet og dets forhold til omgivelserne bevæger sig. Ved at associere og lade processen ske giver metoden medlemmerne af gruppen mulighed for en opdukken af tilstrækkeligt komplekse billeder på såvel deres aktuelle situation som deres indre tilstand og dermed åbne for nye mulige veje frem.

Efter denne redegørelse for metodens teoretiske grundlag og historie går vi nu til den metode, med hvilken vi har undersøgt metoden i praksis.

3. Undersøgelsesmetode

3.1 Kollaborativ praktikerforskning

Den brugte undersøgelsesmetode ligger videnskabssteoretisk tæt på aktionsforskning, især det, som i Reason og Bradburys oversigtsværk på området defineres som *co-operative inquiry* (Reason & Bradbury, 2001, s. 2001):

Co-operative inquiry is a way of working with other people who have similar concerns and interests to yourself in order to 1) understand your world, make sense of your life and develop new and creative ways of looking at things, 2) learn how to act to change things you may want to change and find out how to do things better.

Cooperative inquiry karakteriseres som forskning *med folk (with people)* og ikke *om folk (on people)*. Det er en forskningsmetode, som har et helt andet

sigte end traditionel forskning, hvor teori er både udgangspunkt og det ønskede udkomme. I cooperative inquiry afsøges ikke blot et informativt, men et transformativt udkomme: at forstå, hvordan noget kan gøres bedre. I denne form for undersøgelse gælder derfor et særligt forhold mellem undersøger og det undersøgte, mellem subjekt og objekt. Forskerne er ikke neutrale observatører, men aktive deltagere, og den måde, de påvirkes af forskningsprocessen på, er en del af undersøgelsens udkomme.

I det forskningsprojekt, som denne artikel handler om, blev der dannet en gruppe af frivillige supervisorer, der delte en interesse for at undersøge socioanalytisk gruppesupervision nærmere, med det håb at forbedre praksis. Initiativet kom fra ledelsen og den eksterne supervisor, og invitationen til at deltage gik til alle supervisorer, der var knyttet til virksomheden. Syv supervisorer meldte sig, og hele gruppen deltog i den praktiske tilrettelæggelse af, hvor og hvordan der kunne afprøves og evalueres, og hvornår gruppen kunne give sig lejlighed til at reflektere over erfaringerne og løbende formulere nye spørgsmål.

Praksisforskningen kunne ikke designes som hverken en ren induktiv eller deduktiv proces, men som en vekselvirkning mellem dem. Processen anskues måske bedst som abduktion, hvor man tager udgangspunkt i et mysterium, en undren eller en samling af overraskende hændelser, og dernæst undersøger fænomenet i praksis med det formål at udvikle nogle hypoteser til videre undersøgelse osv. Udkommet af en abduktiv proces er pragmatisk, et kvalificeret gæt, en hypotese eller ”slutning til bedste forklaring” af noget, der sker, men som vi endnu ikke rigtig forstår inden for den eksisterende forståelsesramme (Peirce, 1994, s. 145).

Ved starten af undersøgelsen stod vi med en samling erfaringer med en metode, de fleste oplevede som meget anderledes virksom, men som også indeholdt et mysterium: Hvad er det, der sker? Hvad er potentialet, og hvad er begrænsningerne i denne metode i forhold til alle vores kunder? I abduktion gør vi brug af forestillingsevnen til at skabe sammenhæng mellem teori og empiri, måske først i et billede og til sidst i en hypotese, f.eks. om hvordan og hvorfor metoden virker, som den gør.

3.2 Undersøgellesdesign

Aktionsforskning, såsom cooperative inquiry, er et forsøg på at skabe en pålidelig praktisk viden, og en væsentlig kvalitet ved denne form for forskningsproces er en cyklus, gennem hvilken handling og erfaring på den ene side og refleksion og meningsskabelse på den anden spiller sammen. Et yderligere karaktertræk ved denne form for forskning er ifølge Heron og Bradbury (2001), at processen ofte kræver, at der trækkes på multiple videns- og udtryksformer (s. 179).

Begge de nævnte karakteristika gælder for den undersøgelse, denne artikel handler om: en tilbagevendende vekselvirkning mellem praksis og refleksion – og en åbenhed i forhold til, hvilke former for viden der bedst vil kunne tjene

til at formulere en forståelse, der både forklarer erfaringen og forbedrer praksis. Det betød, at vi undervejs fulgte et behov for at inddrage andre teorier end den socioanalytiske i et forsøg på at nærme os en forståelsesramme og en forklaring, der på en tilfredsstillende måde får alle erfaringer til at falde på plads.

Vi aftalte følgende fokusområder, som også blev brugt som faser i en cyklus og som punkter på refleksionsmøderne:

- 3.2.1. Udvikling:
Hvad vil vi konkret udforske?
- 3.2.2. Pragmatik:
Hvor og hvordan afprøver vi?
- 3.2.3. Evaluering:
Hvad fortæller forsøgene os?
Hvordan giver erfaringerne mening?
- 3.2.4. Implementering:
Hvad gør vi herefter med denne viden/praksis?

Vi udfolder nu hvert af disse indsatsområder.

3.2.1. Udvikling: Hvad vil vi konkret udforske?

Forskningens formål var at undersøge socioanalytisk tilgang til gruppesupervision. Hvordan virker den, hvorfor virker den, og hvordan bruger man tilgangen bedst? Formålet var såvel at informere lokal praksis som at bidrage til ny forståelse af gruppesupervision og evt. til ny teori.

Socioanalytisk supervision lægger større vægt på den professionelles psykologiske sandhed (som nævnt tidligere handler dette om at erstatte ubevidste fantasier, illusioner og forsvar mod angst med bevidsthed og accept af realiteterne) om casens faglige, sociale, organisatoriske og politiske kontekst. Vi ville derfor også søge viden om, hvordan det opleves, og hvad det betyder for supervisionen, når tilgangen påkalder dette fokus, f.eks. ved at inddrage intersubjektive oplevelser, billeddannelser, metaforer og affekter i supervisionsprocessen.

Udgangspunktet var en prototype for socioanalytisk gruppesupervision, som vi ville undersøge ved at afprøve den i praksis i forskellige kontekster og varianter. Vi havde mulighed for at undersøge dette på to niveauer: 1) i den eksterne supervision, som de deltagende supervisorer deltog i, og 2) de gruppesupervisioner, som de deltagende supervisorer allerede skulle udføre. Dette gav deltagerne i forskningsgruppen mulighed for at veksle mellem at opleve metoden som deltager og som supervisor.

Prototypen bestod af følgende faser:

1. En runde, hvor hver deltager byder ind med en case
2. Social dreaming³: Alle cases holdes i bevidstheden på en afslappet måde
3. Case genbesøges, runde med individuelle og kollektive refleksioner.

Vi var optaget af spørgsmål som: Hvordan kan grupperne anvende arbejdsformen meningsfuldt i forhold til de cases, de ønskede at tage op i supervision? Hvad er det specifikt i processen, som fører til en oplevelse af mening og effekt? Hvordan sætter vi som supervisorer konteksten? Hvordan positionerer supervisor sig i processen?

De deltagende grupper blev inviteret til at deltage i undersøgelsen af disse spørgsmål samt af metodens resultater. Det skete ved en evaluering ved afslutningen af den enkelte session. Vi så i dette en mulighed for at få viden om, i hvilket omfang denne form for gruppesupervision har en effekt på en gruppes selvmonitorering og til en fælles bevidsthed om, hvordan gruppen som arbejdsfællesskab udvikler sig.

3.2.2. Pragmatik: Hvor og hvordan afprøver vi?

En gruppe af Supervisionshusets konsulenter blev knyttet til projektet,⁴ og de udvalgte hver især et mindre antal grupper at afprøve arbejdsformen med. Vi fravalgte at standardisere forsøgene for netop at give frihed til at gøre de nødvendige tilpasninger til forskellige kontekster og til at blive klogere undervejs.

Forsøgsperioden 2021-2022 blev anvendt til at indsamle erfaringer og gøre dem til genstand for refleksion og fortsat undersøgelse. Som ”afprøvningssteder” var både Supervisionshusets egen eksterne supervision og de deltagende supervisors egne supervisionsopgaver. Ti gange afprøvede supervisorerne metoden i den eksterne supervision med eksternt supervisor, og de deltagende supervisor afprøvede tilsammen tilgangen i 30-40 gruppesupervisioner. Sessionerne varede to-tre timer med intervaller på to-tre måneder i grupper, der varierede i størrelse fra 4 til 15.

3.2.3 Evaluering: Hvad fortællere forsøgene os?

Hvordan giver erfaringerne mening?

Cirka hver tredje måned mødtes forskningsgruppen for at udveksle og reflektere over erfaringerne fra de forskellige forsøg. Forsøgene var vitterligt

---

3 I løbet af projektet blev det i forskningsgruppens diskussioner social dreaming, og ikke reverie, der i praksis slog igennem som betegnelse for den midterste fase – og derfor har vi også valgt at bruge denne betegnelse i artiklen.

4 Ud over artiklens forfattere deltog seks andre konsulenter/supervisorer fra Supervisionshuset.

forskellige, og erfaringerne ligeså, og på møderne forsøgte vi at formulere hypoteser eller med andre udtryksformer at give samlingen af erfaringer mening: Ud fra disse erfaringer, hvad er vi da tvunget til at antage?

For at det kunne lade sig gøre, aftalte gruppen at dokumentere erfaringerne skriftligt og gøre dem tilgængelige online for forskningsgruppens medlemmer. Delingen skete på et fælles drev, sådan at der var mulighed for løbende at reflektere skriftligt og kommentere på erfaringerne og de forskellige bidrag, der blev delt. Desuden aftalte vi et fysisk møde hver tredje måned til refleksioner over de samlede erfaringer, vi gjorde os. Da deltagerne deltog frivilligt og ulønnet, var der en naturlig grænse for, hvor omfattende og detaljeret denne dokumentation realistisk kunne blive. Hvor dokumentationen manglede, kunne det i nogen grad opvejes af en mundtlig beretning.

Forskningsgruppen benyttede sig af flere typer af dokumenter. I nogle tilfælde blev der gjort brug af autobiografisk metode i form af reflektive narrativer om betydningsfulde episoder fra afprøvningsne (Thorup et al., 2015). Supervisoren udvalgte en betydningsfuld episode eller hændelse fra en af sine afprøvnings og beskrev derefter ikke blot, hvad der skete set udefra, men også hvad man kan kalde et *indefra*-perspektiv, nemlig supervisors tanker, følelser, billeddannelser og impulser som deltager i episoden. Denne metode blev valgt ud fra en intention om at undersøge oplevelsen og det eventuelle transformative udkomme af at arbejde med metoden.

Desuden skrev medlemmerne af gruppen forskellige typer af arbejdsnoter, bl.a. om den feedback og de evalueringer, der kom fra de grupper, der deltog i forsøget. Disse data var vigtige for at holde et praksisnært fokus, og at den viden, der løbende opstår i processen, formuleres i et praksisnært sprog.

Endelig delte gruppen diverse ressourcer, som viste sig nyttige, f.eks. teoretiske perspektiver, udkast til metodebeskrivelser og manualer, metaforer og andre ekspressive vidensformer, der kan formidle hensigten med supervisionsformen til grupper, der ikke har prøvet den før.

3.2.4 Implementering: Hvad gør vi herefter med denne viden/praksis?

I interaktionen mellem erfaring og praksis på den ene side og refleksion og mening på den anden er det afgørende for forskningsprocessen, at de reflekterede erfaringer informerer de næste forsøg på at skabe erfaring: Hvis dette er erfaringen, hvad betyder det så for, hvad jeg skal være opmærksom på næste gang? Hvilke spørgsmål er nu blevet de vigtigste at undersøge, og hvordan kan jeg søge svar i det næste forsøg på disse spørgsmål?

Implementering af den viden/undren, der løbende opnås, var et punkt på alle refleksionsmøderne i forskningsgruppen. I de fleste tilfælde handlede det om forbedring af supervisionerne, men i nogle tilfælde opstod der også diskussion om, hvad erfaringerne eventuelt kunne befrugte andre professionelle felter med. Som et særligt tema dukkede der oplevelser op af, at denne måde at være supervisor på var med til at ændre noget i hele forståelsen af sig selv i rollen som supervisor.

Vi har nu redegjort for undersøgelsens design i form af indsatsområder og tilbagevendende faser i en cyklus. Vi fortsætter herefter med at analysere og diskutere det, som vi fandt i undersøgelsen.

4. Analyse, diskussion og resultater

4.1 Analyse og diskussion

Afsnittet er struktureret, så hver af de tre faser i prototypen for socioanalytisk gruppesupervision diskuteres for sig i lyset af erfaringerne fra undersøgelsen. Efter denne diskussion præsenteres forfatterens bud på en hypotese, som bedst forklarer undersøgelsens empiri. Vi reflekterer derefter kort over undersøgelsens øvrige fund samt begrænsninger.

4.1.1 Deling af alle cases

Udgangspunktet for socioanalytisk supervision er, at alle deltagere har noget med ”til bordet” – en case inden for arbejdsfeltet, som de er særligt optaget af i øjeblikket. Efter at hver case er præsenteret, er der et-to minutters stilhed, hvor alle forsøger at gøre casen til sin egen og lægge mærke til og notere, hvad der dukker op af billeder, stemninger, tanker og minder m.m.⁵ Når alle har delt deres intentioner med deltagelse i supervisionen, er der en kort pause, hvor deltagerne forsøger at holde alles indspil i bevidstheden. Alle er på en gang ”på” og ikke ”på”; både observerende og observeret.

Når alle sager lægges frem samtidig, er det, som om de tilstedeværendes hjerner ikke kan lade være med at de-fragmentere og finde eller skabe et mønster, et billede eller fortælling, hvori alle casene kan rummes. Det kan måske sammenlignes med et puslespil, der lægges, og man forsøger at få øje på det billede, man forventer kommer til syne. Den generelle erfaring fra undersøgelsen er, at gruppen derved portrætterer det fælles arbejde og dets kontekst, på en måde, hvor aspekter, som gruppen ikke normalt er så opmærksomme på, inkluderes. Det gør det muligt at nærme sig tilstrækkeligt komplekse billeder/begreber i forhold til den situation og den kontekst, man agerer i. Muligheden for at nærme sig en psykologisk sandhed om en given socialitet indfinder sig.

Kompleksitetsteorier tilbyder en forståelse af, hvordan fælles retning, ideer, temaer og mønstre m.m. kan opstå (emergere) ud af samspillet mellem forskellige, gensidigt afhængige personers intentioner (Stacey, 2007). Ifølge Stacey opstår f.eks. læring og udvikling i grupper og

---

5 I praksis måtte vi dog arbejde med modifikationer af dette dogme: Nogle gange var det kun nogle af deltagerne, der havde noget med til bordet, og i andre tilfælde måtte vi indkredse ét fælles tema for reverie-fasen. Det vigtige var dog, at vi i ord og handling stadig betragtede det som ”vores sager” eller ”vores tema” – ikke X’s case.

organisation ud af denne form for aktivitet imellem mennesker, der er gensidigt afhængige, og hvor mange perspektiver er legitime. I den første fase af socioanalytisk gruppesupervision iscenesættes et sådant interpersonelt samspil, og der opstår et spontant forsøg på at danne et tilstrækkeligt komplekst mønster.

En af supervisorerne udtrykte i en evaluering af nogle supervisioner, at oplevelsen af forbundethed ”skaber forbindelser, dels i evnen til bedre at kunne mentalisere hinanden og ”stå i hinandens sko”. Og der sker en slags affektiv afstemning af hinandens tilstande, som de olympiske ringe, der fletter sig sammen”. En hypotese, denne supervisor udviklede, var, at superviserander derved skaber fælles udsigtsposter, som ikke alene blev aflejret i supervisionskonteksten, men også skabte grobund for et mere fasttømret kollegialt fællesskab og en kollegial forpligtelse; deltagerne oplevede sig i højere grad som et team. En deltager talte i evalueringen om at ”det bevæger os mod en vi-kultur” og ”det skaber et felt imellem os”.

4.1.2 Social dreaming (reverie)

I social dreaming såvel som i socioanalytisk gruppesupervision indgår som en vigtig del, at deltagerne placerer sig i rummet på en måde, så de føler frihed til at lade blikket vende imod eller bort fra de andre deltagere. Deltagerne inviteres til at bringe sig i en rolig tilstand, hvor opmærksomheden kan fordeles mellem indre og ydre processer og i grænselandet mellem bevidst og ubevidst. Denne tilstand kendes i psykoanalytisk tradition som *reverie* – en tilstand mellem søvn og vågenhed, hvor man så at sige lader psyken ske og observerer de dagdrømme og andet, der konstant forsøger at forbinde bevidste oplevelser og (kollektivt) ubevidste reaktioner (Jung, 1985). Deltagerne opmuntres til at dele deres oplevelse med gruppen, når de vil, og rammen er, at der ikke er nogen leder eller ordstyrer, kun en værtsrolle, som udfyldes af supervisoren.

Erfaringen var generelt, at denne proces for rigtig mange skabte en særlig oplevelse af forbundethed. Det kan umiddelbart forekomme paradoksalt, at man ved at vende sig bort fra hinanden oplever sig tættere på. Det blev for de fleste oplevet som frigørende, at man ikke skulle præstere eller sige noget klogt eller korrekt, men blot være opmærksom på sin oplevelse af at se på arbejdet sammen med gruppen, på sin indre proces og på, hvad der faldt én ind. Måske kan denne iagttagelse hjælpe til at forstå, hvad der nærmere menes med forbundetheden: at processen tillader en stærkere forbundethed til kropsoplevelse, billeddannelse og til det, vi på side 4 kaldte matrix eller de transpersonelle processer i gruppen.

For at give en fornemmelse af arbejdsformen i den midterste fase er der i det følgende afsnit et redigeret og komprimeret uddrag af en session med en gruppe familiebehandlere i en kommune. Der er pauser og stilhed mellem udsagnene. Forud er gået den indledende runde, hvor supervisor sammen med hver superviserand har indkredset dennes case. En af deltagerne, Mette,

giver (som eksempel på, hvad der bringes op) udtryk for, at hun ofte mister energien i langvarige behandlingsforløb med familierne. Hun oplever, at det forventes, at hun skal yde meget – bruge meget mental energi i samtalerne. Hun ”får ikke så meget tilbage” og føler sig ofte udmattet, hvilket hun har det lidt dårligt med. ”Jeg burde være mere professionel.” De andre deltagere bringer tilsvarende deres ”cases”/spørgsmål/anliggender ind i den fælles pulje af temaer.

Dét med, at en familie ikke føler sig hjulpet, når man taler om sessionen til sidst ... det er som at stå som tjener og vifte med dugen, mens gæsterne forlader restauranten ... man står dér med alle sine talenter og har anstrengt sig ...

Dét med at miste energi i et langstrakt forløb... jeg kender det selv alt for godt ... Jeg føler mig som en vingeskudt fugl, der må vralte rundt på jorden ...

Ja, og så kæmper man med at komme op at flyve igen, få overblikket tilbage ... kigge ned på landjorden ...

Tjeneren står og kigger tomt ud i luften. Jeg ser for mig, at et stærkt sollys lyser restauranten op, alt det positive og livgivende står helt i kontrast til opgivenheden ...

Når du siger sollys, så giver det mig lyst til at finde ud af, hvad vejrudsigten siger i dag ... altså den dag, hvor man skal møde familien ...

Solveig talte om dét med, at familien forventer at få ”fixet” problemet ... og hun ville være én, der ”fixer” ... for det er ikke bare en pære, der skal skiftes ud i lampen ... måske skal der tales om sollyset først? Inden der skal tændes for det elektriske lys hjemme hos dem?

Hvis man ikke skal ”fixe” ... åh, jeg er selv træt af at ”give redskaber”, for hvem siger, de er effektive, og at redskabet kan bruges? Hvis man ikke kan bruge en elektrisk skruemaskine, hvad hjælper det så at give den til ham, der står med nogle skruer i hånden? Jeg bygger refleksionsrum, ikke redskabsskure ...

Måske er byg-selv det bedste ... men ikke sådan at jeg står med manualen ... men måske kan jeg undersøge med dem, hvorfor de vil bygge ... og hvordan ... og hvad det betyder for dem ... altså familien ...

Så kigger fuglen ned på byggeriet ... synger ... fløjter ... de, der bygger, kigger op, bliver glade ...

Kan fuglen både være ved siden af huset og oven over det ...? Jeg ser den for mig flyve ned på græsset ... kigge opmuntrende på familien, på børnene ... de bliver glade ... fuglen fortæller, det nok skal gå, nok skal lykkes ...

Men fuglen er også flygtig ... den kan ikke fastholdes ... måske skal fuglen ikke være der hele tiden ... måske får den energi ved komme på besøg, men netop kun på besøg ...

Tjeneren gider ikke blive stående dér og kigge efter de utilfredse gæster. Han ved, hvad der er på menukortet ... der er både en følelse af forladthed og af noget stolthed ... han kender sine grænser ... den er inde i restauranten ... uden for kan han ikke gøre noget ...

Det med, at "det ikke var godt nok", når far eller mor i familien siger sådan ... og det er alt for sent til at ændre på i sessionen ... Lotte sagde det så rammende tidligere ... afvisningen føles så hård ... Er der noget i den afvisning ... måden, familien afviser på ... som er et tema i vores arbejde ...? At både familien og behandleren kan føle sig afmægtig ...

Da Mette efter reverie-fasen igen retter opmærksomheden på sin case, giver hun udtryk for, at det var rart at høre, at hun ikke er den eneste, der kan opleve, at energien daler i længerevarende forløb, og at det var godt at arbejde med det, sammen med de cases, de andre tog op. Det gav en dybere fornemmelse af en "mission" i arbejdet med den enkelte familie. Denne fornemmelse hjælper potentielt Mette, og kollegerne, til at fokusere klarere; og til bedre at beslutte for sig selv, hvordan de skal afstemme og regulere sig i arbejdet, og hvordan de mentale kræfter bedst kommer i spil. Sidst men ikke mindst når Mette frem til, at andres og egne forventninger ikke nødvendigvis skal adlydes blindt. De andre deltagere får ligeledes mulighed for at sammenfatte deres pointer i forhold til både dette tema, og hvad arbejdet med temaet har genspejlet i de øvrige respektive temaer.

Vi fremhæver af pladsmæssige hensyn særligt Mette i forbindelse med dette uddrag af reverie-fasen, men det følger logisk ud fra beskrivelsen af den kollektive fremgangsmåde, at vi lige så godt kunne have fremhævet de andre deltagere. Den etablerede drømmematrix indebærer, at Mette kan "drømme med" på både hendes eget tema og de andres. Der viser sig i reverie-fasen at være fælles underliggende forgreningspunkter imellem gruppe-medlemmernes temaer. De formuleres i udgangspunktet forskelligt, men viser sig at have berøringsflader.

I forskningsgruppens diskussioner af denne fases virkemåde indgik ofte refleksioner over betydningen af den nulstilling, der sker af "blikkets tyranni" – som kan gøre sig gældende, når man har en tilbøjelighed til at se på den, der taler. Synet er således bundet til et perspektiv, hvor noget er med i billedet, og noget ikke er. Hørelsen fortæller os derimod, hvordan vi er situationeret i verden, hvordan situationen som helhed er (f.eks. tryk eller utryk), og hvad der kan forventes at ske om lidt. Med hørelsen afsøges lydbilledet – konteksten, det, der betegner, og fokuserer ikke kun på de enkelte tegn, ord, toner – det betegnede. På baggrund af de lyde og den kombination af lyde, vi hører, danner der sig en forestilling, et imaginært rum, som samler sansningerne. På sæt og vis sætter vi hørelsen i forgrunden med opstillingen uden øjenkontakt og nudger dermed opmærksomheden i retning af den fælles kontekst og den større socialitet.

I social dreaming-fasen opleves det ofte, at imaginationer rækker ud efter eller stimulerer andre imaginationer. Associationer opstår spontant og forbinder imaginationer på overraskende måder og skaber små ændringer i gruppedeltagernes indre tilstande. En metafor for dette er som tidligere nævnt rhizomer, metaforen for ”cirkulation af tilstande”, der er som selvorganiserende, ukontrollerede, usynlige, underjordiske rødder, som en gang imellem manifesterer sig synligt og rumligt over jorden. Når en gruppe deler deres imaginationer, bliver de således i stand til at undersøge socialiteten indefra igennem udvekslingen af de påvirkninger, den har på dem hver især. Det kan føre til en viden om arbejdet og dets kontekst, der er både objektiv og subjektiv og både kognitiv og emotionel. Det er en viden, der er kropslig, fordi billedet mobiliserer til engagement gennem affekt, hvilket er grunden til, at f.eks. Manley bruger udtrykket ”*image-affects*” i sin analyse af social dreaming (Long & Manley, 2019).

For at supervisionen kan drage nytte af associationerne, er det nødvendigt, at gruppen afstår fra at haste imod konklusioner og operationelle svar. Det hjælper ofte at undgå at anstrenge sig og forsøge at være i ro med en god kropsfølelse. Deltagere udtrykte, når dette lykkedes, at de mærkede et kollegialt og fagligt bagtæppe, som gav mere mod til at arbejde med de vanskelige cases.

Når man f.eks. er opsat på at udvikle nye strategier i et konkret stykke familiebehandlingsarbejde, hvad er det så, der ligger til grund for disse strategiske ideer og overvejelser? Der kom nye vinkler på ”problemet”, f.eks. hvorfor det var så vigtigt for mig/os at lykkes og med hvad, som familiebehandler, både i den konkrete familie og i det hele taget? Nogle gange kræver det, at vanskelige og uvelkomne følelser skal rummes og integreres.

Der var for en del supervisander en vis tilvænning i forhold til den anderledes måde at arbejde på. Der måtte tales en del om det mærkelige i ”at kigge ud ad vinduet” under den sociale drømmefase frem for på hinanden. Denne tilvænning kan formentlig sidestilles med tilvænningen til andre måder at sætte gruppesupervision i scene på. For eksempel har mange skullet vænne sig til reflekterende teams, hvor supervisand og team ikke taler direkte til eller med hinanden, men skal følge en struktur med skiftende lytte- og talepositioner.

4.1.3 Spejling fra/i det socialt imaginære

I den tredje fase rettes opmærksomheden på ny mod casen, som den blev formuleret i den første runde. Man får i denne tredje fase spørgsmålet ”tilbage” på en ny måde og kan få et uventet svar eller perspektiv på det. Nogle udtrykker sig med forsøgsvis eller ufærdige metaforer, symboler eller nye sproglige sammensætninger, der kan rumme det uventede, det overskridende, det paradoksale, det endnu ikke tænkte. ”Jeg kommer et helt andet sted hen,” ”jeg fik noget, jeg ikke vidste, jeg havde brug for”, ”jeg finder svaret inde i mig selv” og ”vi får fat i noget på et dybere niveau” og ”jeg oplever et

dybere engagement i arbejdet efter dette” er udsagn fra deltagere, der peger på dette.

Det er igennem oplevelsen med gruppen, socialiteten og matrixen, at den enkelte forstår sit tema på en ny måde. Denne forståelse opnås gennem aktiveringen af det imaginære og associative. Gruppemedlemmerne trækker på pludseligt opstået symbolik, metaforiske innovationer mv., som kan få nogle i gruppen til bagefter at sige – i en meta-refleksion: ”Hvor kom det fra?” Vores svar er, at de kommer fra det socialt imaginære, fagligt-professionelle felt, som ubevidst er en del af en gruppes transpersonelle matrix.

Efter social dreaming-fasen ser supervisanden sit tema fra et andet sted, hvor det socialt imaginære er nærværende. Forestillingsevnen er central i socioanalyse. Vi danner hele tiden billeder, imaginationer, og det gør vi for at opnå bedst muligt greb om de skiftende omgivelser, vi står i. Billederne har ligesom historier en funktion ud over at beskrive verden: De former vores oplevelse og vores engagement i verden, de vækker følelser og mobiliserer til handling.

I gruppens refleksioner over, hvordan erfaringerne med metoden kan forklares, blev neuropsykologi jævnlige inddraget, herunder imaginationens såkaldte neurobiologi (Agnati, Guidolin, Battistin, Pagnoni & Fuxe, 2013). I den indledende runde og i den afsluttende runde af supervisionen aktiveres hjernens Central Executive Network, som er den tilstand, vi bruger til at forme individuelle intentioner og handlinger i samspil med andre. I den anden fase påkalder vi imaginationen som social praksis, hvor vi bruger et andet netværk: Default Mode Network. Skiftet til dette netværk kræver, at vi er i ro og ikke alt for ego-bevidste. Ved overgangen til den sidste fase aktiverer vi formodentlig det såkaldte Salience Network, som hjælper med at filtrere og sortere de billedaffekter, der synes relevante og realistiske, fra dem, der ikke gør (Agnati et al., 2013, s. 15).

C.G. Jungs transcendent funktion dukkede ligeledes op i gruppens refleksioner undervejs, og især hans formulering om drømme og andre spontane billeddannelser som et korrektiv fra det ubevidste i forhold til at afhjælpe problemer med bevidsthedens ensidighed forekom at have forklaringskraft (Jung, 1969). Spændingsforholdet mellem indstillingen, der er kommet til kort, og portrætterne af en mere kompleks situation, leder eventuelt til det tredje opståen, hvor der er bygget bro og skabt en ny indstilling og en ny mulig vej frem. Egoets intention, der kom til stede i første fase, sættes til side i anden fase for så at komme til sig selv igen i tredje fase, som regel med en ny indstilling og et nyt billede af en vej frem. Udbyttet var lige så ofte en ændring i indstilling og i ståstedet, som det var en operationel løsning – og som regel mindst lige så værdifuld.

4.2 Hypotese

Refleksionerne over de gjorte erfaringer førte til en formulering af forskellige hypoteser i løbet af projektet. Hypoteserne indgik i overvejelserne om,

hvad der skulle afprøves i de efterfølgende forsøg. En samlende hypotese, der kunne endeligt formuleres sidst i projektet, og som vi nu finder valideret i praksis, lyder:

Når alle (flere) deler deres intentioner med supervisionen, og deltagerens opmærksomhed derefter rettes mod imagination som social praksis, genspejles intentionen i det kollegiale faglige felt, inklusive dets socialt imaginære, og derved superviseres deltagerne og gruppen ikke af supervisoren eller sine kolleger, men af, ved og gennem dette felt, som både er fagligt og socialt konstitueret.

Arbejdshypotesen kan nu danne udgangspunkt for videre afprøvning og udvikling af socioanalytisk supervision, både i og uden for Supervisionshuset.

4.3 Øvrige fund

Når undersøgelsens fund skal evalueres, står det også klart, at det ikke kun er gruppen og arbejdsformen, der udvikles i og med den socioanalytiske gruppesupervision.

Der skete også en udvikling af os, der superviserede grupperne. De deltagende supervisorer talte om gradvise og spontane oplevelser af f.eks. at ”komme overens med kompleksiteten”, ”udvikle en modenhed” og ”kombinere intuitive-sansende erkendelser med den samtidige tankemæssige analyse af, hvad der foregår i gruppen”. Metoden positionerer supervisoren anderledes og kan bidrage til at integrere, hvad der i en terapeutisk sammenhæng er beskrevet som ”sansende, perceptuelle, motoriske, emotionelle, associative og rationelle funktioner og bringe dem i indbyrdes dialog” (Bentzen & Hart, 2005).

En supervisor efterreflekterede på en gruppes udsagn om, hvad de havde oplevet, der skete i den sociale drømmefase: ”Det blev nævnt, at fasen støtter processer, som både går ’bottom-up’ og ’top-down’, forstået på den måde at man både giver fylde til processer, som har sin rod og udspringer i ’lavere’ og tidlige dele af hjernen (kropssansninger), og bevæger sig ud og op gennem det limbiske system til det kognitive – og også processer, som tager udgangspunkt i det kognitive – og så bevæger sig ’ned’.”

Supervisorerne stod med det samme potentiale om bevægelse mellem sådanne niveauer. Og dette indebar en åbenhed over for selv at registrere, tænke og handle i en kontekst, som til dels var etableret og til dels hele tiden var ved at blive etableret. Denne vedkendelse af at befinde sig i en tilblivende proces kunne skabe en forankring for supervisor, som ikke behøvede at være ekspert, men – som en af supervisorerne udtrykte det – ”gjorde det flydende fast og det faste flydende”. Det var dualiteter, som var til stede samtidig: det individuelle og det fælles, enkelthed og flertydighed, social orden og uorden, det bevidste og ikke-bevidste – modsætningernes modsætning.

Måske er der tale om, som det udtrykkes af Heron, at det primære udkomme af kollaborativ praksisforskning ikke er, hvad der efterfølgende kan skrives i rapporter og artikler. Det er det sekundære udkomme, mens det primære udkomme er transformationer og kompetencer hos dem, der har deltaget (Heron, i Reason & Bradbury, 2001, s. 337).

4.4 Begrænsninger

Undersøgelsen har ikke fundet, at socioanalytisk gruppesupervision er særlig velegnet til arbejde med meget konkrete, instrumentelt formulerede spørgsmål, som f.eks.: ”Skal jeg først tale med mor eller far om misbrugsproblemerne i familien, jeg arbejder med?” I nogle tilfælde blev andre metoder valgt, og i nogle tilfælde forsøgte supervisor at undersøge, om spørgsmålet kunne omformuleres for om muligt at skabe en bredere, mere åben indgang til spørgsmålet. Ligesom specifik fagterminologi og specifikke metodemæssige overvejelser, som superviseren formulerede, undertiden skulle ”oversættes”, for at potentialet i den socioanalytiske tilgang til gruppesupervision kunne undersøges.

Det er også vigtigt at nævne, at undersøgelsen forudsatte de deltagende supervisors aktive eksperimenteren og deltagelse i forskningsprocessen. Da supervisorerne deltog frivilligt, og at afprøvningsstederne var de grupper, de havde som kunder, var det selvfølgelig nødvendigt at foretage en skarp udvælgelse af, hvor man ville foreslå en afprøvning af metoden. Undersøgelsen kan derfor først og fremmest fortælle om metodens virkemåde og virkning for grupper, der i forvejen måtte forventes at opleve metoden positivt. Når grupper har været skeptiske, er forsøget nogle gange hurtigt blevet indstillet det pågældende sted, og undersøgelsen kan ikke sige så meget om, hvordan der kan arbejdes med skepsis på lidt længere sigt.

5. Konklusion

Forskningsprojektet har igennem praktisk afprøvning undersøgt og forfinet en socioanalytisk tilgang til gruppesupervision. Denne tilgang aktiverer socialiteten i gruppen med den hensigt at skabe tilstrækkeligt komplekse billeder af arbejdet og den kontekstuelle socialitet, det udspiller sig i. Det sker ved, at flere eller mange samtidige intentioner/cases påkalder eller skaber bedre kontakt til det socialt imaginære faglige felt. Derved opnås muligheden for, at der kan ske supervision i, af og ved samme socialt imaginære faglige felt.

Socioanalytisk gruppesupervision har tilsyneladende som en yderligere effekt, at en særlig kollegial forbundethed bliver kultiveret. Tilgangen har sine begrænsninger og er ikke bedre end andre tilgange, men anderledes, især ved at den vægter det kontekstuelle relativt højere end det operationelle og umiddelbart instrumentelle. Der er nu formuleret en hypotese om, hvorfor og

hvordan metoden virker, hvilket kan være et udgangspunkt for yderligere forsøg – også på andre områder end gruppesupervision.

Vi inviterer praktikere til at tænke med og deltage i eksperimenterne, bl.a. på konferencer, uddannelser og ved at søge denne artikel publiceret. Vi eksperimenterer selv videre på basis af den afsluttende hypotese og erfaringerne med, hvordan det virker bedst, som det er beskrevet ovenfor. Nogle fra forskningsgruppen er allerede i gang med at tilpasse og anvende metoden til gruppe- og organisationskonsultation.

REFERENCER

- Agnati, L.F., Guidolin, D., Battistin, L., Pagnoni, G. & Fuxe, K. (2013). The neurobiology of imagination: Possible role of interaction-dominant dynamics and default mode network. *Frontiers in Psychology*, 4. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00296>.
- Andersen, T. (1987). The reflecting team: Dialogue and meta-dialogue in clinical work. *Family Process*, 26(4), 415-428. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1987.00415.x>.
- Andersen, T. (2007). *Reflekterende processer samtaler og samtaler om samtalerne* (3. udg.). Dansk Psykologisk Forlag.
- Bain, A. (1999). On socio-analysis. *Socioanalysis*, 1999(1), 1-17. <https://doi.org/10.1023/A:1021328511886>.
- Bentzen, M. & Hart, S. (2005). Psykoterapi og neuroaffektiv udvikling. *Psykolog Nyt*, 2.
- Bion, W.R. (1961). *Experiences in groups and other papers*. Tavistock/Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203359075>.
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1987). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Bloomsbury Academic.
- Foulkes, S.H. (1975). A short outline of the therapeutic processes in group-analytic psychotherapy. *Group Analysis*. <https://doi.org/10.1177/053331647500800111>.
- Foulkes, S.H. (2018). *Therapeutic Group Analysis* (1. udg.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429483899>.
- Hassing Pedersen, J. (2016). *Supervision i et organisatorisk perspektiv*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Hassing Pedersen, J. (2018). Supervision – mellem fagprofessionel læring og organisatorisk udvikling. I: L.T. Kongsgaard & M.H. Rod (red.), *Bedre begrundet praksis*. Samfundslitteratur.
- Hawkins, P. & Shohet, R. (2012). *Supervision in the Helping Professions* (4. udg.). Open university Press.
- Holmgren, A. & Holmgren, A. (red.). (2015). *Narrativ supervision og vejledning*. DiSPUK.
- Jung, C.G. (1985). *The Practice of Psychotherapy: Essays on the Psychology of the Transference and Other Subjects* (2. ed.) Princeton University Press.
- Jung, C.G. (1969). *The Structure and Dynamics of the Psyche* (2. udg.). Princeton University Press.
- Lawrence, W.G. (ed.) (1998). *Social Dreaming @ Work*. Karnac Books.
- Lawrence, W.G. (2005). *Introduction to Social Dreaming: Transforming Thinking*. Karnac Books.
- Long, S. (red.) (2013). *Socioanalytic Methods: Discovering the Hidden in Organisations and Social Systems*. Karnac Books. <https://doi.org/10.4324/9780429480355>.
- Long, S. & Manley, J. (2019). *Social Dreaming: Philosophy, Research, Theory and Practice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429449277>.

- Odde, D. & Vestergaard, A. (2021). A preliminary sketch of a Jungian socioanalysis – an emerging theory combining analytical psychology, complexity theories, sociological theories, socio- and psycho-analysis, group analysis and affect theories. *Journal of Analytical Psychology*, 66(2), 301-322. <https://doi.org/10.1111/1468-5922.12667>.
- Olsen, O. Ankjær. (2019). *Psykodynamisk leksikon: Den psykodynamiske psykologi fremstillet i 548 encyklopædiske artikler og 313 kortere biografier* (2. udg.). Hans Reitzel.
- Peirce, C.S. (1994). *Semiotik og pragmatisme*. Gyldendal.
- Reason, P. & Bradbury, H. (red.) (2001). *Handbook of Action Research: Participative Inquiry and Practice*. SAGE.
- Rønnestad, M.H. & Reichelt, S. (1999). *Psykoterapiveiledning*. Tano-Aschehoug.
- Schilling, B. (2007). *Systemisk supervisionsmetodik: Et sprogspil for professionelle der anvender supervision* (2. udg., 2. opl.). Dansk Psykologisk Forlag.
- Schilling, B. (1997). *Systemisk supervision: En historie om den systemiske supervision gennem 45 år*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Stacey, R.D. (2007). *Strategic Management and Organisational Dynamics: The Challenge of Complexity to Ways of Thinking about Organisations* (5. udg.). Financial Times Prentice Hall.
- Taylor, C. (2004). *Modern Social Imaginaries*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822385806>.
- Thorup et al. (2015). *Samskabelse – En værdiskabende strategi i en kompleks kommunal hverdag*. COK – Center for offentlig kompetenceudvikling.
- Vestergaard, A. & Odde, D. (2021). Jungian socioanalysis, social dreaming and the emerging complexity of Europe. *Journal of Analytical Psychology*, 66(2), 323-344. <https://doi.org/10.1111/1468-5922.12668>.
- White, M. (2007). *Maps of Narrative Practice*. W.W. Norton & Co.